

Veiledningstime mineraler:

Økosystem-tematikk

Hva er økosystemer i en mineralressurs-kontekst?

- Mineraler som en ikke-fornybar ressurs – lagerressurs
- Mineralressurs-aktiviteter: Leting, undersøkelse, ekspropriasjon, drift og avslutning/opprydning
- Marin gruvedrift på kontinentalsokkelen – størrelsen på den norske kontinentalsokkelen
- Arealbruk
- Gruveavfall – avrenning og grunnvannstematikk
- Gjenvinning av mineraler

Hva slags typer bruk av mineralressurser – økosystemtjenester

- Tradisjonell og moderne teknologi – økende fokus på sjeldne mineraler
- Skillet mellom mineralbasert gruvedrift, steinbrudd og uttak av sand, grus/pukk og rullestein
- Utvinning vs. gjenbruk og gjenvinning

Hva er de sentrale påvirkningsfaktorene overfor økosystemene?

- Arealinngrep – åpen vs. underjordisk
- Avfallsdeponi – oppredningsverk for å skille ut mineralressursene
- Forurensning og støy – lokalt, regionalt og globalt
- Transport

Noen overordnede temaer

- Mineraler som en viktig fremtidsnæring
- Kartlegging av og tilgang til mineralressurser
- Stedbundet virksomhet pga avfallsmengde og transportkostnader
- Privat eiendomsrett
- Urfolksrettigheter og andre tredjepartsrettigheter – lokal utvikling og arbeidsplasser

Kompetansedeling mellom sentrale miljømyndigheter og fagmyndigheter

Mineralloven (NFD og Mineraldirektoratet), forurensningsloven og naturmangfoldloven (KLD og Miljødirektoratet), vannressursloven (OED og NVE)

- Mineralloven: hvorfor så lang tid å bli enige om ny lov (lovarbeid oppstart ved NOU 1984:8 og NOU 1996:11)?

- Forurensningsloven: regler om utslipp og avfallsdeponi, forholdet til støy- og luftkvalitetsnormer, særregler om gruveavfall i forurensningsforskriften kap. 17, særlige problemer knyttet til bruk av kjemikalier i oppredningsvirksomheten
- Naturmangfoldloven: Kapittel II og verneområdetematikk – mineralressurser i sammenheng med verneområder
- Vannressursloven: behovet for vannressurser til oppredning, og deponiproblematikk

I hvilken grad kan og skal miljøhensyn ivaretas etter mineralloven?

Kompetansedeling mellom sentrale og lokale myndigheter

Grensedragning mellom mineralloven og pbl – virkninger for utslippstillatelser og deponi

- Kartlegging av mineralressurser – tilsidesetting av områder for utnyttning gjennom kommuneplanens arealdel (§ 11-7 nr. 1, underformål råstoffutvinning)
- Reguleringsplan som forutsetning for driftskonsesjon
- Konsekvensutredning som forutsetning for reguleringsplan – kommunen som ansvarlig myndighet for konsekvensutredningen, forholdet til utslippstillatelser etter forurensningsloven

Betydningen av å skape lokal aksept for gruvedriften

- utfordringer ved uformelle lokale prosesser for å sikre slik støtte – korrupsjon i ytterste konsekvens, men også splittelse mellom ulike grupper i lokalsamfunn og forfordeling av visse aktører
- NGOer og utvikling av normer for ansvarlig gruvedrift

Hovedtrekk ved mineralloven

Formålet § 1:

å fremme og sikre samfunnsmessig forsvarlig forvaltning og bruk av mineralressursene i samsvar med prinsippet om en bærekraftig utvikling.

Hensynsbestemmelse § 2:

Innenfor rammen av § 1 skal forvaltning og bruk av mineralressursene etter denne lov ivareta hensynet til:

- a) verdiskaping og næringsutvikling,
- b) naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv,
- c) omgivelsene og nærliggende områder under drift,
- d) miljømessige konsekvenser av utvinning, og
- e) langsiktig planlegging for etterbruk eller tilbakeføring av området.

Skillet mellom grunneiers mineraler og statens mineraler: § 7

Hvem er «bruker» (§§ 9 og 19)?

Ulike stadier:

- 1) Leting – avveining mot grunneiers interesser, kartlegging, båndlegging gjennom kommuneplanens arealdel (§ 9)
- 2) Undersøkelserett – eksklusivitet og forholdet til grunneier / staten / tredjepartsinteresser (§§ 13, 14, 16 og 19)
- 3) Utvinningsrett – eksklusivitet og søknad (§§ 29 og 32), ekspropriasjon overfor grunneier (kap. 7), samiske rettigheter særlig i Finnmark (§§ 6, 10, 17 og 30)
- 4) Driftskonsesjon – bred adgang til vilkår (§ 43 annet ledd)
- 5) Opprydning ved avsluttet drift – plikt og sikkerhetsstillelse (§§ 50-51)

Internasjonale rammer

Mineraluttak er lite regulert i internasjonale avtaler

UNCLOS del XII, særlig art. 192, 194, 207, 210: merk referansen til internasjonale standarder (London Dumping Convention som særlig interessant, neppe anvendelig på landbasert virksomhet)

OSPAR-konvensjonen, særlig vedlegg V: denne gir klart de strengeste reglene

ILO konvensjon 169 og urfolksrettigheter til konsultasjoner, naturressurser og arealer (art. 6, 14 og 15), også lest i lys av UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (forhåndssamtykke)

Mineralavfallsdirektivet

Økosystembasert forvaltning av mineralressurser

Eierrettigheter og ekspropriasjon

- Statens mineraler vs. grunneiers mineraler
- Ekspropriasjon av grunn til gruvedrift
- Ekspropriasjon av grunneiers mineraler

Urfolksrettigheter og lokalsamfunn

- «Social licence to operate» – særlig aktuell tematikk for gruvedrift
- Mineralnæringen har ofte kommet i konflikt med samiske rettigheter – tradisjonell naturutnyttelse
- Spørsmålet om fritt forhåndssamtykke / vetorett
- Problemstillingen om at samiske rettigheter gjelder utenfor Finnmark
- Urfolksvederlag – Finnmarkseiendommen og årsavgift for utvinning av statens mineraler

Arealinngrep

- Varierer mye
- Behov for infrastruktur

Forurensning fra leting, undersøkelse og drift

- Tilbakeføring og bruk av masser
- Bruk av kjemikalier
- Bruk av vann

Avfallsdeponi

- Landbasert vs. fjorddeponi

Leseveiledning

Jakobsen, Ingvild Ulrikke: Extractive Industries in Arctic: The International Legal Framework for the Protection of the Environment. I Nordisk Miljörättslig Tidskrift, 2014:1, s. 39-52

- Gir en oversikt over folkerettslig regulering av mineral- og petroleumsutvinning med fokus på miljøet til lands og vanns i arktiske områder, det holder med en rask gjennomlesning.

Fauchald, Ole Kristian: Regulating Environmental Impacts of Mining in Norway. I Nordisk Miljörättslig Tidskrift, 2014:1, s. 53-65

- Dekker sentrale perspektiver i pensum og bør leses nøye.

Skogvang, Susann Funderud: Ny minerallov og samiske rettigheter. I Lov og Rett, 2010, s. 47-67

- Gir en grundig diskusjon av forholdet til urfolksrettigheter. Viktig for helhetsbildet ved utnyttelsen av mineralressurser og for å forstå urfolksrettigheter som en sentral faktor for utnyttelse av naturressurser mer generelt.

Prno, Jason og D. Scott Slocombe: Exploring the origins of 'social license to operate' in the mining sector: Perspectives from governance and sustainability theories. I Resource Policy, vol. 37, 2012, s. 346-357

- Statsvitenskapelig: Omhandler strategier for å sikre seg lokal aksept for gruvedrift, rollen til sivilsamfunn og de uformelle prosesser som dette medfører på siden av de offentlige beslutningsprosessene, med fokus på nordlige Canada.

Prno, Jason: An analysis of factors leading to the establishment of a social licence to operate in the mining industry. I Resource Policy, vol. 38, 2013, s. 577-590

- En videreføring av forrige artikkel med case-studier for å identifisere hovedfaktorer av betydning for lokal aksept, ikke så sentral i pensum.